

הכנסת העשרים וחמש

יוזם: חבר הכנסת יצחק קרויזר

פ/4457/25

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תיקון – שיפוט משמעת של עצורים),

התשפ"ד–2024

1. תיקון סעיף 10 בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו–1996¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 10 –
- (1) בכותרת השוליים, המילה "ומשמעת" – תימחק;
- (2) סעיף קטן (ב) – בטל.
2. הוספת סעיף 10א אחרי סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא:
- "דין משמעת 10א. (א) עצור שביצע אחת מהעבירות המנויות בסעיף 56 לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב–1971² (להלן – פקודת בתי הסוהר), עבר עבירת משמעת.

¹ ס"ח התשמ"ו, עמ' 338.
² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 21, עמ' 459.

(ב) קצין שיפוט יהיה מוסמך לדון עצור על עבירת משמעת ולנקוט נגדו אמצעי משמעת לאחר שהובהרה לו מהות העבירה המשמעתית שהוא חשוד בביצועה, הוצגו לו הראיות נגדו וניתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו בפניו; במסגרת שיקול דעתו יביא קצין השיפוט בחשבון, בין היתר, את העובדה כי החשוד הוא עצור לפני הגשת כתב אישום או אחרי הגשת כתב אישום ואת משך מעצרו.

(ג) קצין שיפוט שהרשיע עצור בעבירת משמעת יהיה רשאי להטיל עליו אמצעי משמעת אלה, כולם או מקצתם:

(1) אתראה;

(2) אזהרה חמורה;

(3) שלילת הזכות להחזיק חפצים;

(4) שלילת הזכות לקבלת מבקרים;

(5) שלילת הזכות לשליחת מכתבים ולקיום קשר טלפוני;

(6) הטלת קנס כספי ששיעורו בהתאם לאמור בסעיף 58(א)(3) לפקודת בתי הסוהר;

(7) החזקה בבידוד במקום המעצר לתקופה שלא תעלה על 7 ימים רצופים.

(ד) (1) קצין שיפוט שהטיל על עצור אמצעי משמעת שהוא החזקה בבידוד, יהיה רשאי לצוות כי אמצעי המשמעת, כולו או מקצתו, יהיה על תנאי, ויהיה תלוי ועומד לתקופה שנקבעה, ובלבד שלא תעלה על ששה חודשים מיום ההחלטה. עצור שהוטל עליו אמצעי משמעת על תנאי כאמור, לא יופעל אמצעי המשמעת, אלא אם כן עבר, תוך התקופה שנקבעה עבירה זזה או דומה לעבירה שעליה נידון, או כל עבירת בית סוהר אחרת כהגדרתה בפקודת בתי הסוהר, אם קבע זאת קצין השיפוט שהוטל עליו אמצעי המשמעת על תנאי, והורשע בשל כך.

(2) על אף האמור בסעיף קטן (ג), אמצעי משמעת שהוא החזקה בבידוד לתקופה שמעל שלושה ימים ועונש קנס מעל מחצית הסכום שנקבע בצו כאמור בסעיף 58(א)(3) לפקודת בתי הסוהר, יהיה מוסמך להטיל רק מפקד מקום המעצר או סגנו.

(ה) (1) קצין שיפוט שהרשיע עצור בעבירת משמעת, יוכל לחייבו, בנוסף לכל אמצעי משמעת, בתשלום פיצויים לשירות בתי הסוהר על נזק שנגרם עקב העבירה, ובלבד שלא יחייבו בתשלום פיצויים בסכום העולה על הסכום שיקבע השר בצו, בהסכמת שר המשפטים ובאישור הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת.

(2) חוייב עצור בתשלום פיצויים כאמור בפסקה (1), רשאי נציב בתי הסוהר או סוהר בכיר שהנציב הסמיכו לכך, אם ראה טעם מיוחד המצדיק לעשות כן, לבטל את החיוב או להפחיתו.

(ו) (1) ניתן לגבות קנס כאמור בסעיף קטן (ג) ופיצויים כאמור בסעיף קטן (ה) על ידי ניכוי משכר העבודה המשתלם או שישתלם לעצור או מכספים אחרים המצויים או שיהיו מצויים בפקדונו, בבת אחת או בשיעורים חדשיים כפי שיורה קצין השיפוט, ובלבד שהסכום הנותר לזכותו של העצור לאחר הניכוי לא יפחת, בכל חודש, מהסכום שיקבע הנציב מעת לעת כסכום המיועד לצרכיו של העצור בבית הסוהר.

(2) קנסות שנגבו מעצור, כאמור בסעיף קטן (ג), ישולמו ל"קרן לרווחת אסירים" הקבועה בסעיף 59 לפקודת בתי הסוהר וישמשו, בין היתר, לרווחת העצורים ולשיפור תנאי המעצר, כפי שיקבע השר בתקנות.

(ז) הוטל על עצור אמצעי משמעת, רשאי נציב בתי הסוהר או סוהר בכיר שהוא הסמיך לכך, אם ראה טעם מיוחד המצדיק לעשות כן, לבטל את העונש או להקל בו על ידי הפחתתו או החלפתו בעונש קל ממנו.

(ח) בסעיף זה, "קצין שיפוט" – אחד מאלה, ובלבד שהוכשר לשמש כקצין שיפוט:

(1) מפקד מקום המעצר או סגנו;

(2) קצין בדרגת כלאי ומעלה שנציב

שירות בתי הסוהר הסמיכו לכך בכתב."

תיקון סעיף 11 3. בסעיף 11 לחוק העיקרי, בסופו יבוא:

"(5) הוראות בדבר דרכי הבירור המשמעת של עצורים והוראות לעניין דרכי גביית הקנסות והחובים וניהול הכספים שנגבו במסגרת הקרן לרווחת אסירים."

תיקון פקודת בתי 4. בפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1971³ – הסוהר

(1) בסעיף 58(ד), במקום "קנס, בידוד או הפחתת ימי שחרור" יבוא "כאמור בסעיף 58(א)";

(2) סעיף 62 – בטל.

דברי הסבר

עם חקיקת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן – החוק), נקבע דין שונה ביחס לעצורים ובהשוואה לאסירים. בין היתר, מגוון אמצעי המשמעת שניתן להטיל על עצורים מצומצם ביחס לסמכויות הענישה הנתונות כלפי אסירים.

בשנים האחרונות הושלם תהליך העברת מתקני המעצר שהוחזקו על-ידי משטרת ישראל לרשות שירות בתי הסוהר, כמו גם החזקתם של העצורים והטיפול בהם. אמצעי המשמעת הקיימים היום אינם נותנים מענה מספק בידי שירות בתי הסוהר לאכיפת המשמעת בקרב עצורים ומניעת גרימת נזק מכוון למתקני שירות בתי הסוהר והציוד הכלול בהם. לפיכך, מוצע לתקן את החוק העיקרי ולהתאים את הדין המשמעת החל על אסירים לדין המשמעת שיחול על עצורים, לרבות לעניין עבירות המשמעת ואמצעי המשמעת שיוטלו על עצורים, בשינויים המתאימים. להלן יפורטו עיקרי ההוראות שיותאמו:

בנוסף לאמצעי המשמעת הקיימים היום מכוח חוק המעצרים, ניתן יהיה להטיל קנס כספי וחוב כספי בשל נזקים שנגרמו על-ידי עצורים. עוד מוצע, כי הסכומים שייגבו מכוח הטלות הקנסות והחובים ישולמו לקרן לרווחת אסירים, וישמשו, בין היתר, גם לרווחתם של העצורים ולשיפור תנאי המעצר במתקני המעצר השונים.

כמו כן, מוצע כי הסדרים מהותיים הנוגעים לדין המשמעת של עצורים שהיו מעוגנים עד כה בתקנות

³ ס"ח התשל"ב, עמ' 22.

סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), התשנ"ז–1997, יוחלפו בהוראות המקבילות הקיימות ביחס לאסירים ויעוגנו במסגרת חקיקה ראשית. כך לדוגמא, פירוט של עבירות המשמעת וזהות קצין השיפוט המוסמך לדון עצור בגין ביצוע עבירות המשמעת. בנוסף, מוצע לאפשר השגה על תוצאותיו של הליך משמעותי, וזאת בדרך של הסמכת סוהר בכיר לביטול עונש או הקלה על עונש שניתן על-ידי קצין שיפוט במסגרת הליך משמעותי.

תיקון סעיף 10

מוצע לתקן את סעיף 10 לחוק, כך שיעסוק רק באמצעי הריסון והשימוש בכוח שניתן להפעיל כלפי עצור שקיים חשש כי הוא עומד להימלט או לגרום נזק לגוף או לרכוש. סעיף קטן (ב) יבוטל ובמקומו יקבע סעיף 10א שיעסוק בדין המשמעותי של עצורים.

הוספת סעיף 10א

עבירות המשמעת של עצורים רוכזו עד היום בתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), התשנ"ז–1977. בחקיקה הקיימת קיים פיצול בין ההוראות המהותיות בדין המשמעותי של עצורים – עבירות המשמעת קבועות בתקנות בעוד אמצעי המשמעת קבועים בחקיקה ראשית. לפיכך מוצע, לקבוע את עבירות המשמעת שהיו קבועות עד כה בחקיקת משנה בחוק העיקרי. עוד מוצע, להתאימן לעבירות בית סוהר כהגדרתן בסעיף 56 לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב–1971.

קצין השיפוט יהיה מוסמך לדון עצור על עבירות המשמעת שבסעיף קטן (א) ולנקוט נגדו אמצעי משמעת לאחר שנתן לו הזדמנות להשמיע את טענותיו בפניו. יצוין, כי לאור העברת האחריות על עצורים ממשטרת ישראל לשירות בתי הסוהר, ככלל, מוחזקים עצורים ואסירים באותם מתקנים, ולפיכך אין מקום להבחנה בין העבירות המבוצעות על-ידי עצור או אסיר.

הדין המשמעותי יעשה רק לאחר שקצין השיפוט הבהיר לחשוד את מהות העבירה המשמעותית שהוא מואשם בה, ולאחר שניתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו בפניו. במסגרת שיקול דעתו יביא קצין השיפוט בחשבון, בין היתר, את העובדה כי החשוד הוא עצור לפני הגשת כתב אישום או אחרי הגשת כתב אישום ואת משך מעצרו. נקיטת אמצעי משמעת כלפי עצורי ימים, שמרביתם נתונים עדיין בחקירה, ככלל, ראוי שתהיה סלחנית ומקלה יותר מאשר ביחס לעצורים במעצר ממושך, שכבר הוגש נגדם כתב אישום.

סעיף 10(ב) לחוק מונה שורה של אמצעי משמעת שניתן לנקוט נגד עצורים. בין היתר, נמנים שלילת זכותו של עצור למבקרים, שלילת זכותו לקשר טלפוני והחזקתו בבידוד במקום המעצר לתקופה שלא תעלה על 7 ימים רצופים. מוצע להוסיף לאמצעים אלו קנס כספי וחיוב כספי, בסכום שלא יעלה על הסכום שיקבע השר לביטחון הפנים בצו, בהסכמת שר המשפטים ובאישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, זאת בדומה לקיים ביחס לאסירים בסעיפים 58 ו-59 לפקודת בתי הסוהר. בנוסף, מוצע להרחיב

את המדרג העונשי ולהוסיף לרשימת אמצעי המשמעת גם אמצעים שפגיעתם פחותה: אתראה ואזהרה חמורה, המצויים אף הם בסל אמצעי המשמעת שניתן להפעיל כלפי אסירים.

בסעיף קטן (ד) מוצע לאפשר לקצין שיפוט שהטיל על עצור אמצעי משמעת שהוא החזקה בבידוד, לצוות כי אמצעי המשמעת, כולו או מקצתו, יהיה על תנאי. מוצע לאפשר כי התנאי יהיה תלוי ועומד לתקופה שנקבעה, ובלבד שלא תעלה על ששה חודשים מיום ההחלטה. עוד מוצע להגביל את הסמכות להטיל אמצעי משמעת שהוא החזקה בבידוד לתקופה שמעל שלושה ימים ועונש קנס מעל מחצית הסכום שנקבע בצו כאמור בסעיף קטן 58(א)(3) לפקודת בתי הסוהר, רק למפקד מקום המעצר או סגנו.

בסעיף קטן (ה) מוצע לקבוע את סמכותו של קצין שיפוט שהרשיע עצור בעבירת משמעת, לחייב, בנוסף לכל אמצעי משמעת, בתשלום פיצויים לשירות בתי הסוהר על נזק שנגרם עקב העבירה. סכום החיוב בפיצויים יוגבל בצו שיקבע השר, בהסכמת שר המשפטים ובאישור הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת.

כמו כן, מוצע בסעיף קטן (ו) לאמץ את ההסדר הקבוע בסעיף 59א לפקודת בתי הסוהר ביחס לאסירים לעניין אופן גביית הקנסות והפיצויים בדרך של ניכוי משכר העבודה שישתלם לעצור או מחשבון הקנטינה שלהם. עוד מוצע, לקבוע כי קנסות וחיובים כספיים שנגבו מעצורים בגין נזקים, ישולמו ל"קרן לרווחת אסירים" הקבועה בסעיף 59ב לפקודת בתי הסוהר. הכספים שנגבו מכוח חוק זה ישמשו, בין היתר, להטבת תנאי המעצר במתקני המעצר השונים ולרווחתם של העצורים שמוחזקים בהם.

בנוסף מוצע, בסעיף קטן (ז), לאפשר ביטול העונש המשמעתי או הקלה בו באמצעות הפחתת העונש או החלפתו בעונש קל יותר, וזאת אם נמצא טעם מיוחד המצדיק לעשות כן, בדומה לקבוע בסעיף 58(ד) לפקודת בתי הסוהר, לדוגמא, לאור מצבו הבריאותי של העצור, המצב הסוציו-אקונומי או נסיבות אחרות המצדיקות זאת. שיקול הדעת לענין זה ינתן לנציב שירות בתי הסוהר או לסוהר בכיר שהוא הסמיך לענין זה.

במקביל, מוצע לתקן את סעיף 58(ד) לפקודת בתי הסוהר, כך שביטול עונש משמעתי או הקלה בעונש שהוטל על אסיר לא יוגבלו לסוגי עונשים מסויימים, אלא לכלל העונשים המשמעתיים שניתן להטיל על אסיר לפי סעיף 58(א) לפקודת בתי הסוהר.

בסעיף 10(ח) מוצע לקבוע את זהות קצין השיפוט בדין המשמעתי של עצורים כמפקד מקום המעצר, סגנו, קצין מדרגת כלאי ומעלה שנציב שב"ס הסמיכו לכך בכתב. בנוסף, מוצע לקבוע תנאי של הכשרה מתאימה לכל קציני השיפוט.

תיקון סעיף 11

סעיף 11 לחוק מסמיך את השר לביטחון הפנים לקבוע הוראות שונות בתקנות. מוצע להסמיך את השר לקבוע הוראות בתקנות לעניין דרכי הברור המשמעתי של העצורים, דרכי ההשגה על הברור

המשמעת, דרכי גביית הקנס ודרכי הניהול של הכספים שנגבו מכוח חוק זה במסגרת הקרן לרווחת אסירים.

ביטול סעיף 62 לפקודת בתי הסוהר

יובהר, כי קיומו של הליך פלילי אינו שולל ניהול הליך משמעת מקביל, שכן אין מדובר בסנקציה פלילית, ולפיכך קיומם של שני ההליכים אינו מהווה "סיכון כפול". ראו לעניין זה ע"פ 7212/01 מ"י נ' צ'רלי רווח (לא פורסם), שם קיבל בית המשפט המחוזי ב"ש את ערעור המדינה וקבע כי סעיף 62 הוא חלק מסימן ח' של פקודת בתי הסוהר העוסק במשמעת, וכי מטרת הענישה המשמעתית היא שמירה על הסדר בבית הסוהר והיא אינה חופפת את מטרות הענישה הפלילית. לדעת בית המשפט, לו מנעה הענישה המשמעתית הטלת עונש על-ידי בית המשפט, כי אז היתה ניטלת המשמעות מהרישה של הסעיף שכן, העמדה לדין בפני בית משפט ללא אפשרות להטלת עונש איננה סבירה. לאור האמור, מוצע לבטל את סעיף 62 לפקודה, שאינו מאפשר ענישה בגין אותה עבירה בדין המשמעת ובדין הפלילי.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים

והונחה על שולחן הכנסת ביום

ט"ז באדר ב' התשפ"ד (26.03.2024)